

Столяренко А.М., Городокін А.Д., Дьома І.С.

ПІДХОДИ ДО ДІАГНОСТИКИ ІНДУКОВАНОЇ РАЦІОНАЛІЗАЦІЇ АВТОДЕСТРУКТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ В КОНТЕКСТІ ПРОБЛЕМНОГО ВИКОРИСТАННЯ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Запорізький державний медико-фармацевтичний університет

Stolyarenko A.M., Horodokin A.D., Dyoma I.S.

APPROACHES TO DIAGNOSTIC INDUCED RATIONALIZATION OF AUTODESTRUCTIVE BEHAVIOR IN THE CONTEXT OF PROBLEM USE OF THE INTERNET

Zaporizhzhia State Medical and Pharmaceutical University

Резюме

Актуальність. Зміщення соціального функціонування в «онлайн» пов'язане як із загальним прогресом технологій комунікації, так і з драматичними обставинами соціальної ізоляції: глобальної – в контексті пандемії COVID-19, та локальної – в контексті війни в Україні; призводить до ампліфікації впливів онлайн-контенту на поведінку, у тому числі її автодеструктивні форми.

Мета дослідження – розробити діагностичний інструмент для виявлення та оцінки впливу проблемного використання мережі Інтернет на раціоналізацію автодеструктивної поведінки.

Матеріали та методи. Дослідження проведено на контингенті 120 респондентів вікової групи від 18 до 23 років (середній вік $20,8 \pm 2,4$), які є здобувачами вищої освіти та мають досвід постійного перебування в умовах соціальної ізоляції в Україні протягом 2020-2023 років. Розподіл за статтю був симетричним. Методами дослідження були психодіагностичний та статистичний.

Результати дослідження. На основі розподілу результатів «Тесту на Інтернет-залежність К. Янга», за яким Інтернет-залежність різного рівня виявлена у 97 (80,3%) контингенту, а також «Тесту для виявлення розладів, що пов'язані із захопленістю Інтернетом (окрім ігор)», за яким Інтернет-залежність виявлена у 68 (56,7%) контингенту, встановлено, що наявний психометричний інструментарій у сучасних реаліях не відповідає проблемі клінічного рівня.

На основі гіпотези раціоналізації автодеструктивної поведінки, що індукується надмірним використанням Інтернету, на основі психодіагностичного інтерв'ю розроблено оригінальний опитувальник.

За результатами опитування 120 осіб з контингенту дослідження, було розраховано значення α Кронбаха для опитувальника, яке становить 0,7779, що дозволяє використовувати опитувальник у подальших дослідженнях.

Висновки. Сформульовано опитувальник із 10 питань, які спрямовані на виявлення факту та ступеня раціоналізації (суб'єктивної нормалізації, прийняття, толерантності) до проявів автодеструктивної поведінки через вживання специфічного контенту в мережі Інтернет. Значення α Кронбаха для опитувальника, яке отримано на основі опитування 120 осіб з контингенту дослідження, становить 0,7779.

Виявлено, що в контингенті дослідження загальні бали за опитувальником розподілилися у діапазонах: 0 балів (раціоналізація не спостерігається) – 9 (7,5%) осіб, 1-9 балів (раціоналізація не суттєва) – 95 (79,1%) осіб, 10-20 балів (раціоналізація суттєва) – 16 (13,3%) осіб.

Ключові слова: Інтернет, залежність, інтернет-залежність, деструктивна поведінка, автодеструктивна поведінка.

Актуальність. Автодеструктивна поведінка – це складний психологічний феномен, який передбачає участь особи у діях, які завдають їй фізичної, емоційної чи психічної шкоди. Відповідно до сучасних уявлень, до спектра автодеструктивної поведінки належать нанесення собі фізичних пошкоджень (self-harm), зловживання психоактивними речовинами з мотивом викривити прояви власної особистості, безрозсудна поведінка, що загрожує життю та здоров'ю особи, деякі розлади харчової поведінки, уникнення медичної допомоги, немотивовану соціальну самоізоляцію або навмисне введення себе у негативні емоційні стани [7, 8].

Феномен автодеструктивної поведінки входить до межі компетенцій усіх основних психічних дисциплін: психіатрії, де є одним з частих поведінкових компонентів психічних розладів; клінічної психології, особливо в контексті аномалій особистості; сексології, в контексті порушень сексуальної поведінки; наркології, в першу чергу в її адиктологічній частині.

Хоча подібна поведінка й сама по собі несе загрозу здоров'ю індивіда, ще більшу проблематизацію вона отримує в клінічному контексті, де її наявність фактично нівелює зусилля по формуванню комплаєнсу, що ілюструється сумнозвісною складністю терапії розладів харчової поведінки та межового розладу особистості. Важливим питанням в даному контексті є встановлення механізмів формування автодеструктивної поведінки та пошук факторів, які її підкріплюють.

На сьогодні автодеструктивні патерни зустрічаються в масовій культурі та, особливо, в контенті тематичних Інтернет-спільнот (профілі, групи, канали соціальних мереж), де романтизуються та виступають у якості ідентифікуючої естетики: self-harm асоціюється з чутливістю та ліричним стражданням; вживання психоактивних речовин – з метафізичним «пошуком себе»; безрозсудна поведінка – зі сміливістю та зухвалістю; розлади харчової поведінки – з віктимністю та естетизмом; нехтування соціальним функціонуванням – з інтелектуальною нетривіальністю; нехтування станом здоров'я – з фаталізмом [2, 3, 7, 8].

Зміщення соціального функціонування в «онлайн» пов'язане як із загальним прогресом технологій комунікації, так і з драматичними обставинами соціальної ізоляції: глобальної – в контексті пандемії COVID-19 та локальної – в контексті війни в Україні; призводить до ампліфікації впливів онлайн-контенту на поведінку, у тому числі її автодеструктивні форми. У цьому контексті дослідження впливу «Інтернет-залежності» (яка з часом отримує характер нормативного явища) на формування та підкріплення автодеструктивної поведінки видається перспективним, між тим на сьогодні немає жодного діагностичного інструменту для виконання цього завдання [1, 2, 3, 5].

Мета дослідження – розробити діагностичний інструмент для виявлення та оцінки впливу проблемного використання мережі Інтернет на раціоналізацію автодеструктивної поведінки.

Матеріали та методи. Дослідження проведено на контингенті 120 респондентів вікової групи від 18 до 23 років (середній вік $20,8 \pm 2,4$), які є здобувачами вищої освіти та мають досвід постійного перебування в умовах соціальної ізоляції в Україні протягом 2020-2023 років. Розподіл за статтю був симетричним. Методами дослідження були психодіагностичний та статистичний.

Психодіагностичний метод реалізовано через використання опитувальників «Тест на Інтернет-залежність К. Янга» (Internet Addiction Test, IAT; K. Young, 1998 [6]) та «Тесту для виявлення розладів, що пов'язано з захопленістю Інтернетом (окрім ігор)» (Internet Use Disorders Identification Test, Internet-UDIT; Лінський І.В., Мінко О.І., Артемчук А.Ф., 2009 [4]) задля встановлення наявності в контингенті «Інтернет-залежності» (надмірного використання мережі Інтернет). Далі було використано психодіагностичне інтерв'ю задля формулювання та уточнення питань, які увійшли в структуру оригінального опитувальника для виявлення та оцінки впливу проблемного використання мережі Інтернет на раціоналізацію автодеструктивної поведінки.

Статистичний метод реалізовано для збору даних (відповіді респондентів з використанням шкали Лайкерта), які надалі підлягали дисперсійному аналізу, на основі результатів якого було розраховано значення коефіцієнту α Кронбаха [9] за формулою:

$$a = \left(\frac{k}{k-1} \right) \left(\frac{s_y^2 - \sum s_i^2}{s_y^2} \right)$$

де: k – кількість елементів;
 s_i^2 – сума дисперсії елемента i ;
 s_y^2 – дисперсія загального тестового балу.

Результати дослідження. В основу дослідження покладено загальну гіпотезу, в рамках якої надмірне використання Інтер-

нету не є варіантом нехімічної залежності, натомість воно є модусом (функціональним механізмом) доступу до контенту, що індукує поведінкові і психологічні викривлення – призводить до формування та закріплення компульсивних патернів поведінки, раціоналізує та ампліфікує вже існуючі поведінкові аномалії. Окремим випадком цієї гіпотези виступає раціоналізація автодеструктивної поведінки, що індукована надмірним використанням Інтернету.

Всі особи з контингенту дослідження пройшли опитування за «Тестом на Інтернет-залежність К. Янга» та «Тестом для виявлення розладів, що пов'язано з захопленістю Інтернетом», результати представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

Результати опитування контингенту дослідження за «Тестом на Інтернет-залежність К. Янга» та «Тестом для виявлення розладів, що пов'язані із захопленістю Інтернетом (окрім ігор)»

Тест на Інтернет-залежність К. Янга (n=120)			Тест для виявлення розладів, що пов'язані із захопленістю Інтернетом (окрім ігор) (n=120)		
Результат	n	%	Результат	n	%
«Нормальне використання Інтернету»	27	22,5	«Захопленість Інтернетом»	0	0
«Легка Інтернет-залежність»	25	20,8	«Пристрасть до Інтернету»	12	10,0
Інтернет-залежність помірного рівня	56	46,7	«Пристрасть до Інтернету на етапі формування залежності»	40	33,3
«Важка Інтернет-залежність»	12	10,0	«Інтернет-залежність»	68	56,7

Враховуючи відсутність скарг на проблемне використання мережі Інтернет або ознак порушень соціального функціонування та якості життя в контингенті дослідження, ми резюмуємо, що розподіл результатів «Тесту на Інтернет-залежність К. Янга», за яким Інтернет-залежність різного рівня виявлена у 97 (80,3%) контингенту, а також «Тесту для виявлення розладів, що пов'язані із захопленістю Інтернетом (окрім ігор)», за яким Інтернет-залежність виявлена у 68 (56,7%) контингенту, у сучасних реаліях не відповідає проблемі клінічного рівня, що виступає аргументом на користь першої частини загальної гіпотези дослідження.

Далі, слідуючи за гіпотезою дослідження, задля розробки діагностичного інструменту, який орієнтовано на виявлення явища раціоналізації автодеструктивної поведінки, ми провели неструктуроване психодіагностичне інтерв'ю для пошуку та уточнення форм споживання контенту, який експлуатує тематику найбільш розповсюджених форм такої поведінки (нанесення собі пошкоджень, голодування з естетичною метою, вживання психоактивних речовин), наративно в ракурсі романтизації та/або естетично. За результатами даного інтерв'ю нами було сформульовано 10 питань, які спрямовані на виявлення факту та ступе-

ня раціоналізації (суб'єктивної нормалізації, прийняття, толерантності) до проявів автодеструктивної поведінки через вживання специфічного контенту в мережі Інтернет.

Шкалу оцінювання питань опитувальника було розроблено на основі шкали Лайкерта у варіанті, що передбачає бінарну оцінку позитивних результатів (0 – негативно, 1 – слабо-позитивно, 2 – позитивно), що суттєво спрощує статистичну обробку її результатів в подальших дослідженнях.

Далі наведено текст опитувальника з переліком запропонованих відповідей.

1. Чи споживаєте ви онлайн-контент (музику, відео, тексти), які містять естетику «саморуйнування» (нанесення собі пошкоджень, голодування з естетичною метою, вживання психоактивних речовин)?

Варіанти відповіді: 0 – ні, ніколи; 1 – так, інколи; 2 – так, часто.

2. Чи помічали ви, що для вас контент «саморуйнування» (нанесення собі пошкоджень, голодування з естетичною метою, вживання психоактивних речовин) має привабливий або романтичний зміст?

Варіанти відповіді: 0 – категорично ні; 1 – так, але дуже рідко; 2 – в цілому так.

3. Чи змінили ви ставлення до «саморуйнування» (нанесення собі пошкоджень, голодування з естетичною метою, вживання психоактивних речовин) на більш толерантне через те, як вони представлені в Інтернеті?

Варіанти відповіді: 0 – ні, зберігаю негативне ставлення; 1 – так, став(ла) відноситися без засудження; 2 – так, став(ла) відноситися з симпатією).

4. Чи підписані ви на онлайн-спільноті (профілі, групи, канали соціальних мереж), які в основному використовують естетику «саморуйнування» (нанесення собі пошкоджень, голодування з естетичною метою, вживання психоактивних речовин) у якості контенту?

Варіанти відповіді: 0 – ні, та не відвіую; 1 – маю щось подібне, інколи відвіую; 2 – свідомо підписався(лася) та відвіую.

5. Чи помітили ви, що онлайн-контент з естетикою «саморуйнування» допомагає вам виразити або відчувати власні емоції?

Варіанти відповіді: 0 – ні; 1 – в окремих випадках (у стані сп'яніння, коли сумно тощо); 2 – в цілому так.

6. Чи відчуваєте ви, що онлайн-контент з естетикою «саморуйнування» або відповідні онлайн спільноти допомогли вам прийняти себе та не соромитися своїх думок або поведінки?

Варіанти відповіді: 0 – ні; 1 – так, але частково, лише в окремих питаннях; 2 – в цілому так.

7. Чи стикаєтеся ви із засудженням з боку інших щодо вашого сприйняття «саморуйнування»?

Варіанти відповіді: 0 – ні; 1 – так, стикаюся з нерозумінням; 2 – так, стикаюся із засудженням.

8. Чи бувають у вас в житті епізоди, коли вас тягне до «саморуйнування» (за виключенням бажання прийняти психоактивні речовини заради задоволення)?

Варіанти відповіді: 0 – ні; 1 – так, але це лише фантазії; 2 – так, іноді тягне.

9. Чи робили ви в реальному житті щось з того, що бачили в онлайн-контенті з естетикою «саморуйнування» заради самореалізації?

Варіанти відповіді: 0 – ні; 1 – були спроби, але в цілому це негативний досвід; 2 – так, іноді роблю щось подібне.

10. Чи думаєте ви, що контент з естетикою «саморуйнування» впливає на вас, несе для вас загрозу?

Варіанти відповіді: 0 – так, подібний контент несе загрозу; 1 – вплив є, але лише естетичний; 2 – ні, цей контент є нормальною частиною мого життя.

За результатами опитування 120 респондентів, було розраховано значення дисперсії загального тестового балу, яке склало 13,16 та суму дисперсії елементів опитувальника, яка склала 3,94. Таким чином, значення α Кронбаха для опитувальника становить 0,7779.

$$\left(\frac{10}{10-1} \right) \left(\frac{13,16-3,94}{13,16} \right) = 0,7779$$

Отримане значення коефіцієнту α Кронбаха оцінює внутрішню узгодженість питань опитувальника на прийнятному рівні, що дозволяє використовувати опитувальник у подальших дослідженнях.

Щодо результатів опитування: виявлено, що в контингенті дослідження загальні бали за опитувальником розподілилися у діапазонах: 0 балів (раціоналізація не спостерігається) – 9 (7,5%) осіб, 1-9 балів (раціоналізація не суттєва) – 95 (79,1%) осіб, 10-20 балів (раціоналізація суттєва) – 16 (13,3%) осіб.

Висновки. На основі розподілу результатів «Тесту на Інтернет-залежність К. Янга»,

за яким Інтернет-залежність різного рівня виявлена у 97 (80,3%) контингенту, а також «Тесту для виявлення розладів, що пов'язані з захопленістю Інтернетом (окрім ігор)», за яким Інтернет-залежність виявлена у 68 (56,7%) контингенту, встановлено, що наявний психометричний інструментарій у сучасних реаліях не відповідає проблемі клінічного рівня.

Сформульовано опитувальник з 10 питань, які спрямовані на виявлення факту та ступеня раціоналізації (суб'єктивної нормалізації, прийняття, толерантності) до проявів автоструктуривної поведінки через вживання специфічного контенту в мережі Інтернет. Значення α Кронбаха для опитувальника, яке отримано на основі опитування 120 осіб з контингенту дослідження, становить 0,7779.

Виявлено, що в контингенті дослідження загальні бали за опитувальником розподілилися у діапазонах: 0 балів (раціоналізація не спостерігається) – 9 (7,5%) осіб, 1-9 балів (раціоналізація не суттєва) – 95 (79,1%) осіб, 10-20 балів (раціоналізація суттєва) – 16 (13,3%) осіб.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Bergmark, K. H., Bergmark, A., & Findahl, O. (2011). Extensive Internet Involvement-Addiction or Emerging Lifestyle? *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 8, 4488–4501. <https://doi.org/10.3390/ijerph8124488>
2. Chugunov, V. V., Gorodokin, A. D., & Skripnik, A. S. (2016). Motivational patterns of internet-addiction in members of anonymous online communities. *Український вісник психоневрології*, 24(3), 74-76.
3. Chugunov, V., Gorodokin, A., Shcherbina, V., & Skripnik, A. (2016). Патоконативные коммуникативные стереотипы Интернет-зависимости у участников анонимных Интернет-сообществ [Pathoconative communicative stereotypes of Internet addiction in participants of anonymous online communities]. *Психіатрія, неврологія та медична психологія [Psychiatry, Neurology, and Medical Psychology]*, 3(1), 85-91.
4. Линский, И. В., Минко, А. И., Артемчук, А. Ф., Гриневиц, Е. Г., Маркова, М. В., Мусяенко, Г. А., Шалашов, В. В., Маркозова, Л. М., Самойлова, Е. С., Пономарёв, В. И., Бараненко, А. В., Минко, А. А., Гольцова, С. В., Сергиенко, О. В., Линская, Е. И. (2009). Система AUDIT-подобных тестов для комплексной оценки аддиктивного статуса индивида и популяции [Electronic resource]. *Новости украинской психиатрии*. Киев–Харьков. Retrieved from <http://www.psychiatry.ua/articles/paper313.htm>
5. O'Reilly, M. (1996). Internet addiction: A new disorder enters the medical lexicon. *Canadian Medical Association Journal*, 154, 1882–1883.
6. Young, K. S. (1998). *Caught in the net: how to recognize the signs of internet addiction-and a winning strategy for recovery*. New York: John Wiley & Sons, Inc.
7. Утюж, И. Г., & Городокин, А. Д. (2018). Самопричиненные психические расстройства эпохи глобальной интернет-коммуникации. *Медико-философский аспект. Интегративна антропологія: медико-філософський журнал*, 2(32), 9-12.

8. Чугунов, В. В., Городокин, А. Д., & Столяренко, А. Н. (2017). Концептуально-стилистический анализ феномена аутоагрессии в среде лиц, страдающих интернет-зависимостью. *Медицина психология*, 12(4), 13-18.
9. Cronbach, L.J. Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika* 16, 297–334 (1951). <https://doi.org/10.1007/BF02310555>

SUMMARY

APPROACHES TO DIAGNOSTIC INDUCED RATIONALIZATION OF AUTODESTRUCTIVE BEHAVIOR IN THE CONTEXT OF PROBLEM USE OF THE INTERNET

Stolyarenko A.M., Horodokin A.D., Dyoma I.S.
Zaporizhzhia State Medical and
Pharmaceutical University

Relevance. The shift of social functioning to “online” is connected both with the general progress of communication technologies and with the dramatic circumstances of social isolation: global – in the context of the COVID-19 pandemic and local – in the context of the war in Ukraine. It leads to amplification of the effects of online content on behavior, including its self-destructive forms.

The aim of the study is to develop a diagnostic tool for identifying and assessing the impact of problematic use of the Internet on the rationalization of self-destructive behavior.

Materials and methods. The study was conducted on a contingent of 120 respondents aged 18 to 23 years (average age 20.8±2.4), who are students of higher education and have experience of permanent stay in conditions of social isolation in Ukraine during 2020-2023. The distribution by gender was symmetrical. Research methods were psychodiagnostic and statistical.

Research results. Based on the distribution of the results of the “Internet Addiction Test”, according to which Internet addiction of various levels was detected in 97 (80.3%) of the contingent, as well as the “Internet Use Disorders Identification Test” according to which Internet addiction was detected in 68 (56.7%) of the contingent, it was established that the available psychometric tools in modern realities do not correspond to the problem of the clinical level.

Based on the hypothesis of rationalization of self-destructive behavior induced by excessive use of the Internet, an original questionnaire was developed based on a psychodiagnostic interview. According to the results of the survey of 120 people from the research contingent, the value of Cronbach’s α for the questionnaire was calculated, which is 0.7779, which allows the questionnaire to be used in further research.

Conclusions. A questionnaire with 10 questions aimed at identifying the fact and the degree of rationalization (subjective normalization, acceptance, tolerance) to manifestations of self-destructive behavior due to the use of specific content on the Internet was formulated. The value of Cronbach’s α for the questionnaire, which was obtained based on a survey of 120 people from the research contingent, is 0.7779.

It was found that in the study contingent, the total points according to the questionnaire were distributed in the following ranges: 0 points (rationalization is not observed) – 9 (7.5%) people, 1-9 points (rationalization is not significant) – 95 (79.1%) people, 10-20 points (rationalization is essential) – 16 (13.3%) people.

Key words: Internet, addiction, Internet-addiction, destructive behavior, self-destructive behavior.

АВТОРСЬКА ДОВІДКА

• Столяренко Андрій Миколайович

К.мед.н., доцент кафедри Психіатрії, психотерапії, загальної та медичної психології, наркології та сексології, Запорізький державний медико-фармацевтичний університет
Адреса: проспект Маяковського, 26, м. Запоріжжя, 69035, Україна.
Тел.: +380505339662
E-mail: anstolyarenko@gmail.com

• Stolyarenko Andrii

Candidate of Medical Sciences, associate professor of the Department of Psychiatry, Psychotherapy, General and Medical Psychology, Narcology and Sexology, Zaporizhzhia State Medical and Pharmaceutical University
Address: 26 Mayakovskiyi prosp., Zaporizhzhia, 69035, Ukraine
Tel.: +380505339662
E-mail: anstolyarenko@gmail.com

- **Городокін Антон Дмитрович**

доктор філософії (PhD), асистент кафедри Психіатрії, психотерапії, загальної та медичної психології, наркології та сексології, Запорізький державний медико-фармацевтичний університет
Адреса: вул. Седова, 31, Запоріжжя, Запорізька область, Україна, 69061
Тел.: +380950484022
E-mail: antongorodokin@gmail.com

- **Дьома Інна Станіславівна**

Канд. псих. наук, старший лаборант кафедри Психіатрії, психотерапії, загальної та медичної психології, наркології та сексології, Запорізький державний медико-фармацевтичний університет
Адреса: вул. Седова, 31, Запоріжжя, Запорізька область, Україна, 69061
Тел.: +380954448395
E-mail: innadema@gmail.com

- **Horodokin Anton**

PhD, assistant-professor of department of psychiatry, psychotherapy, general and medical psychology, narcology and sexology of Zaporizhzhia State Medical and Pharmaceutical University
Address: str. Sedova, 31, Zaporizhzhya, Zaporizhzhya region, Ukraine, 69061
Tel.: +380950484022
E-mail: antongorodokin@gmail.com

- **Dyoma Inna**

Candidate of psychological sciences, senior laboratory assistant of department of psychiatry, psychotherapy, general and medical psychology, narcology and sexology of Zaporizhzhia State Medical and Pharmaceutical University
Address: str. Sedova, 31, Zaporizhzhya, Zaporizhzhya region, Ukraine, 69061
Tel.: +380954448395
E-mail: innadema@gmail.com

Стаття надійшла до редакції 15.03.2023 р.

У разі виникнення питань до автора статті, звертайтесь до редакції журналу info@ujmh.net